

UDK:372.8

Nodira GOIPOVA,
Namangan davlat pedagogika instituti o'qituvchisi
E-mail: nodiragoipova@mail.ru

DSc, professor T.Ismoilov taqrizi ostida

BOLALARNING NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA VA BOLALARNI UYDA TARBIYALASHDA LOGORITMIK MASHQLAR TIZIMIDAN FOYDALANISHNING O'ZIGA XOSLIGI

Annotatsiya

Ushbu maqolada nutq va tilni rivojlantirish bolaning umumiy rivojlanishi uchun juda muhim bo'lgan logoritmik mashg'ulotlarni tashkillashtirish jarayonining tahliliga bag'ishlangan. Odatda bolalar bilan olib boriladigan logoritmik mashg'ulotlar juda erta boshlanadi va bu bolalar nutqini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir yoshda o'ziga xos logoritmik mashqlar tizimidan foydalaniladi bu jarayon esa nutqning shakllanishida juda muhimdir.

Kalit so'zlar: Nutq, til, nutq terapiyasi, nutq terapevti, psixolog, maxsus pedagog, taqlid qilish, nozik harakat qobiliyatlari, artikulyatsiya, raqs elementlari, ritmik musiqa, dizleksiya, ritm hissi.

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СИСТЕМЫ ЛОГОРИТМИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ В РАЗВИТИИ РЕЧИ ДЕТЕЙ И В ДОМАШНЕМ ОБУЧЕНИИ ДЕТЕЙ.

Аннотация

Данная статья посвящена анализу процесса организации логарифмического обучения, что имеет большое значение для развития речи и языка ребенка. Логарифмические упражнения, которые обычно проводятся с детьми, начинаются очень рано, и это важно для развития детской речи. В каждом возрасте используется уникальная система логарифмических упражнений, и этот процесс очень важен в формировании речи.

Ключевые слова: Речь, язык, логопед, логопед, психолог, специальный педагог, подражание, мелкая моторика, артикуляция, танцевальные элементы, ритмичная музыка, дислексия, чувство ритма.

THE CHARACTERISTICS OF USING A SYSTEM OF LOGORHYTHMIC EXERCISES IN DEVELOPING CHILDREN'S SPEECH AND IN EDUCATING CHILDREN AT HOME.

Annotation

This article is devoted to the analysis of the process of organizing logarithmic learning, which is of great importance for the development of a child's speech and language. Logarithmic exercises, which are usually carried out with children, begin very early, and this is important for the development of children's speech. Each age uses a unique system of logarithmic exercises, and this process is very important in the formation of speech.

Key words: Speech, language, speech therapist, speech therapist, psychologist, special teacher, imitation, fine motor skills, articulation, dance elements, rhythmic music, dyslexia, sense of rhythm.

Kirish. Nutq va tilni rivojlantirish bolaning umumiy rivojlanishi uchun juda muhimdir. Bu bolaning boshqalar bilan samarali muloqot qilish, tilni tushunish va qayta ishlash qobiliyatining asosidir. Bola kuchli til ko'nikmalarisiz akademik, ijtimoiy va hissiy jihatdan kurashishi mumkin. Nutq terapiyasi bolangizga muloqotdagi qiyinchiliklarni yengishga yordam beradi. Ota-ona sifatida siz bolangizga kuchli til ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaysiz. Farzandingizni nutq terapiyasidan foydalanib bolangizga uyda nutq ko'nikmalarini yaxshilashga yordam bera olishingiz mumkin. Farzandingiz bilan uyda nutq terapiyasi mashqlarini bajarish ularning til rivojlanishini samarali qo'llab-quvvatlashi va nutq va muloqot qobiliyatlarini yaxshilashi mumkin.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Musiqa bilan jismoniy mashqlar Qadimgi Misr davridan beri ma'lum bo'lgan. Yunonlar, arablar va rimliklar badiiy gimnastikadan jismoniy salomatlikni mustahkamlash maqsadida musiqa ritmini qo'llash usuli sifatida foydalanishgan. 19-20-asrlar oxirida turli Evropa mamlakatlarida deyarli bir vaqtning o'zida ritm va ritmik ta'lim masalalariga oid maqolalar, nashrlar va tadqiqotlar paydo bo'ldi. O'qituvchilar, olimlar va musiqachilarning ushbu muammo bo'yicha nazariy va amaliy pozitsiyalari ushbu sohada ayniqsa mashhur bo'ldi: N.A. Rimskiy-Korsakov, E. Jak-Dalkroze, B.M. Teplova, N.G. Aleksandrova va boshqalar aniqlanganki, barcha biologik tizimlarda vaqt hayotni qo'llab-quvvatlaydigan energiya almashinuvini tartibga soluvchi ritmik faollik bilan ifodalanadi

Jak-Dalkroze musiqa va harakat yordamida dastlab musiqachilarda, keyin esa maktabgacha yoshdan boshlab bolalarda ritmni rivojlantirish muammosini hal qildi. Ish davomida o'quvchilarning musiqiy qulog'i, xotirasi, e'tibori, ritm tuyg'usi va harakatlarning plastik ifodaliligi rivojlandi [Jacques-Dalcroze, 1913]. Musiqa mashqlar majmuasida shakllantiruvchi prinsip hisoblangan. 20-asrning 80-yillarida Volkova nutq terapiyasi ritmini fan sifatida ajratib ko'rsatdi. G.A. Volkova dislaliya, alaliya, rinolaliya, dizartriya, afaziya, ovoz buzilishi kabi nutq buzilishlarini kompleks tuzatish bo'yicha aniq uslubiy tavsiyalar taklif qilib, nutq terapiyasi ritmlarini qo'llash doirasini kengaytirdi.

Muhokama va natijalar. Ota-onalar har kuni farzandlari bilan oddiy logoritmik mashqlarni bajarishlari kerak. Bunday o'yinlar odamlarni birlashtiradi, kayfiyatini ko'taradi. Ammo bu chora-tadbirlar to'liq rivojlanish uchun yetarli emas (agar ota-onalar muayyan malakaga ega bo'lmasa). Ta'lim, o'qitish, malaka oshirish va tuzatish ishlari uchun sizga mutaxassis yordami kerak:

nutq terapevti;
psixolog;
maxsus pedagog

Bolalar bog'chalarida logoritmik mashqlar ko'pincha musiqa xodimi tomonidan amalga oshiriladi (davlat maktabgacha ta'lim muassasalarida nutq terapevtlari va psixologlar kamdan-kam uchraydi, agar ular mavjud bo'lsa, ular boshqa vazifalarni bajaradilar. Va ularda qo'shimcha rivojlanish darslari uchun vaqt

yoki imkoniyat yo'q) . Farzandingizning barkamol rivojlanishiga yordam berish uchun, logoritmika haqiqatdan ham juda foydali.

1-2 yoshli bolalar uchun logoritmika

Bir yoshga to'lganida, bola endigina yurishni boshlaydi. Shuning uchun, darhol bolalarni musiqaqa aniq mashq qilishni o'rgatish hech qanday foyda keltirmaydi. Nutq va harakatni muvofiqlashtirishni rivojlantirish uchun oddiy mashqlar bolalar uchun mos keladi.

"Hayvonlarga taqlid qilish." Masalan, tovuq nima deydi va nima qiladi. Buning uchun kattalar qo'llari bilan qanotlarini qoqishga taqlid qiladi va "ko-ko-ko" deb aytadi. Bola takrorlaydi yoki sizni diqqat bilan kuzatadi, harakatni o'zlashtiradi, bir necha marotaba ko'rgandan keyin takrorlaydi.

Musiqiy asboblarni chalish (baraban, ksilofon). Bola ularni taqillatibgina qolmay, balki ritmga rioya qilishga harakat qilishi kerak. Katta odamlar darhol ma'lum bir ritm bilan 3-5 ta notani uradi va bola takrorlaydi.

"Biz yurishni o'rgandik." Musiqa ostida yurish mashqlari. Qo'shiq yangradi. Va bolalar aylana bo'ylab yurishadi. 2 ta oddiy qadam, 2 ta - tizzalaringizni baland bukish. Agar bola endigina yura boshlagan bo'lsa, uni qo'li bilan boshqaradi.

Bolaning hamma narsada muvaffaqiyat qozonishi shart emas. Asosiysi, bola harakat qiladi, uni qiziqishini orttiradi. Astasekin u hamma narsani o'rganadi.

2-3 yoshli bolalar uchun logoritmika

Bu davrda nutq shakllana boshlaydi. Logoritmik darslarning asosiy maqsadi nutq faolligini rag'batlantirishdir. Bular trening mashqlari:

nafas olish;

nutq apparati mushaklarining rivojlanishi;

artikulyatsiya;

nozik harakat qobiliyatlari.

Bolada asosiy narsa "taqlid" emas, so'zlarni to'g'ri nomlash (mushuk - bu "mushukcha" emas, balki mushuk;

Foydali mashqlar:

Ovozlariga taqlid qilish (qushlarning qo'shig'i, yomg'irning urishi, shamol esadi, otning shovqini). O'yinda rasmlar va qisqa hikoyalar qo'llaniladi, ularda bolalarga shamol qanday esayotganini yoki otga qanday minishini ko'rsatish kerak.

"Sabzavotlar va mevalar". Musiqa jo'rligida, ma'lum bir sabzavot haqida qisqa she'rlar o'qilishi bilan ijro etiladi. Bola qanday qilib ekilganini, sug'organini, to'plaganini va qanday o'sganini ko'rsatadi.

"Hasharotlar". Musiqa jo'rligida ular asalarilarning qanday shovqin-suron va asal yig'ishini ko'rsatadilar.

3-4 yoshli bolalar uchun logoritmika

Bu yoshda ritmik mashqlarni bajarib, ular vosita va nutq qobiliyatlarini birlashtiradi. Sinflaringizga raqs elementlari va hisoblash mashqlarini kiritishingiz mumkin. Ushbu yosh guruhiga mos keladigan tadbirlar:

Barmoq gimnastikasi. "Uy" turiga ko'ra barmoqlarni yogurma mashqlari. U sokin, sokin musiqa ostida amalga oshiriladi. Bolalar kattalardan keyin harakatlar va so'zlarni takrorlaydilar.

Marsh. Bolalar hisoblashadi va ritmik musiqa ostida yurishadi. Shu bilan birga, ular kosmosda harakat qilishni o'rganadilar ("chap", "o'ng" buyrug'ini yoqing).

Tengdoshlar bilan muloqot qilish uchun o'yinlar. Ijro paytida boshqa bolalarga murojaat qilishingiz kerak bo'lgan qo'shiq yoki she'r tanlanadi. Qo'llaringizni ushlab turing, qo'llaringizni yuqoriga ko'taring va bir vaqtning o'zida pastga tushiring. Shu bilan birga, mos keladigan oyatni kuylang yoki o'qing.

Vazifalarni bajarishda ma'lum bir ritmga rioya qilish muhimdir. Sekin musiqa bilan birga yakuniy yengillik mashqlari tinchlantiradi, nafas olish va yurak urishini normallantiradi.

4-5 yoshli bolalar uchun logoritmika

Logoritmik mashg'ulotlar maktabgacha yoshdagi bolalar uchun tavsiya etiladi, jumladan nozik vosita ko'nikmalarini rivojlantirish, hisoblash, xotirani rivojlantirish va sof iboralar (tovushlarni mashq qilish uchun) uchun mashqlar. To'rt yoshdan boshlab artikulyatsiya va tovushni takrorlash bo'yicha intensiv mashg'ulotlar, agar bolada diksiya bilan bog'liq muammolar

bo'lsa, tuzatish ishlarining bir qismi sifatida o'tkaziladi. Raqs texnikasi va rolli o'yinlarni o'z ichiga oladi.

"Toshbaqa". Bola toshbaqa oyatini takrorlaydi va tegishli harakatlarni amalga oshiradi. Misol uchun, so'z bilan aytganda, tishlash va tishlash bironi chayqaladi.

Ovozni mustahkamlash uchun ular sof iboralarni talaffuz qiladilar, ritmik ravishda qo'llarini qarsak chalib, oyoqlarini uradilar.

She'r ko'rsatish. Musiqiy hamrohliksiz ijro etilishi mumkin. Oyatni takrorlashda ular muayyan harakatlar qiladilar. Masalan, ular shamoldan daraxtning qanday egilishini, dengizning g'azabini, kemanding to'liqlarida suzib yurishini ko'rsatadi. Shunga ko'ra, she'rda mavzuli satrlar mavjud.

Barcha darslar o'ynoqi tarzda o'tkaziladi. "Barmoq gimnastikasi" talab qilinadi.

5-6 yoshli bolalar uchun logoritmika

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun yanada murakkab tadbirlar tanlanadi. Bu yoshga kelib, bolaning barcha tovushlarning aniq talaffuzini rivojlantirishi muhimdir. Aks holda, u maktabga borganida, o'qish va yozishni o'zlashtirish, bolalar va o'qituvchi bilan muloqot qilishda muammolar paydo bo'ladi.

Dizleksiya bilan bog'liq muammolar mavjud bo'lsa, mashg'ulotlar har kuni o'tkaziladi. She'rlarni ijro etish. Bola satrlarni takrorlaydi va nima haqida gapirayotganini ko'rsatadi.

Yurish nafaqat yo'nalishni o'zgartirish va ritmik hisoblash bilan, balki marsh qo'shiqlarini ijro etish bilan ham birlashtiriladi.

Bolalar she'r uchun o'zlarining harakatlarini taklif qilishadi.

She'r o'qiyotganda, faqat so'zlarni yodlash emas, balki intonatsiya muhim ahamiyatga ega.

6-7 yoshli bolalar uchun logoritmika

Bu yoshda murakkab mashqlar tanlanadi. Bunday holda, mashg'ulot o'yin shaklida bo'lishi kerak. Masalan:

"Muzlatish" o'yini. Bolalar musiqa ostida yugurishadi va u to'xtashi bilan ular ma'lum bir tarzda to'xtashlari kerak. Taqdimotchi buni ko'rsatadi yoki bolaning o'zi buni o'ylab topadi, lekin keyin u kimning pozasida qotib qolganini tasvirlaydi va boshqa bolalar taxmin qilishadi.

"O'yna". Harakatlarning sxematik tasvirini chizish (sakrash, aylanish). Bola ushbu sxema bo'yicha harakat qilishi kerak. Tez yoki o'rta templi musiqani tanlang.

"Bog'bon". Ular "Kecha biz bog'da yurdik ..." gapini o'qiydilar, qo'llarimiz bilan aniq nima qilayotganimizni ko'rsatamiz. Tezlikni saqlang. She'r ifodali tarzda aytiladi.

Logoritmik mashqlarni tanlash juda katta. Turli xil ta'lim usullari mavjud. Optimal dastur bolaning imkoniyatlarini hisobga olgan holda mutaxassis tomonidan tuziladi.

Xulosa

Musiqiy logoritmik - bu nutqni rivojlantirish texnikasi. Bu nafaqat nutq nuqsonlari tufayli tuzatishga muhtoj bo'lgan bolalar uchun javob beradi. Bunday tadbirlar bolaning uyg'un shakllanishiga yordam beradi.

artikulyatsiya;

harakatlarni muvofiqlashtirish;

psixologik jarayonlar (xotira, e'tibor, tasavvur);

kosmosda navigatsiya qilish qobiliyati;

vosita qobiliyatlari, shu jumladan nozik;

ritm hissi.

Xulosa va takliflar. Xulosa o'rinda shuni aytish lozimki, logoritmika bolalarning psixologik rivojlanishi uchun muhim bo'lgan nutqiy, hissiy va ijtimoiy qobiliyatlarni shakllantirishda samarali metodikadir. Musiqa, harakat va nutqiy mashqlarni birlashtiruvchi bu metodika yordamida bolalar nafaqat talaffuz va so'z boyligini rivojlantiradi, balki o'zini ifodalash, stressni kamaytirish, diqqat va konsentratsiya qobiliyatlarini oshirish imkoniyatiga ham ega bo'ladi. Mashg'ulotlar psixo-emotsional holatni yaxshilaydi va muloqot qobiliyatlarini mustahkamlashga yordam beradi. Ular komplekslardan, ayniqsa nutq nuqsonlaridan kelib chiqadiganlardan xalos bo'lishga yordam beradi.

Farzandingizga tushunish va javob berishga yordam berish uchun to'g'ridan-to'g'ri va yoshiga mos lug'at bilan muloqot qiling.

Bolalarni nutq terapiyasiga jalb qilish uchun qiziqarli tadbirlar va o'yinlarni qo'shing.

Amaliy amaliyot uchun nutq mashqlarini kundalik ishlarga integratsiyalash.

Muntazam mashq qilish va sabr-toqat taraqqiyot uchun juda muhimdir.

Yo'l-yo'riq va moslashtirilgan rejalar uchun muntazam ravishda defektolog bilan bog'laning.

Farzandingiz bilan uyda gaplashayotganda aniq va tushunarli tilda va yoshiga mos lug'atdan foydalaning.

Farzandingizni sizga javob berishga rag'batlantiring va ularning harakatlari uchun maqtang.

Farzandingiz bilan tez-tez suhbatlashing, uning til ko'nikmalarini rivojlantirish va samarali muloqot qilish qobiliyatini yaxshilashga yordam bering.

Farzandingizga yangi so'z va g'oyalarni ochib bering va unga til ko'nikmalarini mashq qilishiga imkon bering. Farzandingiz bilan suhbatlashish ularning so'z boyligini oshirishga, eshitish qobiliyatini oshirishga va o'z fikrlarini ifoda etish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR

1. Azizxo'jayeva, N. (2020). Bolalar psixologiyasi va rivojlanishi. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. G'aniyev, A. (2019). Logoritmika asoslari va amaliyoti. Toshkent: Ilm Ziyo nashriyoti.
3. Goipova, N. B. Q., & Qambaraliyeva, D. A. Q. (2024). Logoritmikaning bolalar psixologiyasiga kompleks ta'siri. Science and Education, 5(11), 199-203.
4. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
5. Elkonin, D. B. (1989). Child Development and Education. Moscow: Pedagogika.
6. Rogov, E. I. (2014). Psixologiya i pedagogika razvitiya rechi detey. Moskva: Vldos.